Fransızca'ya tercüme edilmiştir. Müellifin, beş duyuyu tıp açısından inceleyen iki makalesi *Makāletân fi'l-ḥavâs* ile şeker hastalığı hakkındaki eseri *Risâle fi'l-maraż el-müsemmâ diyabitis* adıyla neşredilmiştir (nşr. Saîd Abduh, Kuveyt 1972). Şeker hastalığı konusunda her ne kadar Çinli hekim Li Hsüan VII. yüzyılda ilk araştırmayı yapmışsa da (bk. *ISIS*, LXIV/222 (1973), s. 232), bu hastalığın karaciğere bağlı bir rahatsızlık olduğunu ilk olarak tesbit eden Abdüllatîf el-Bağdâdî'dir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdüllatîf el-Bağdâdî, *Makāletân fi'l-ḥavâs* (nşr. Saîd Abduh), Kuveyt 1972; İbnü'l-Kıftî, *İnbâhü'r-ruvât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1369-93/1950-73, II, 193-196; İbn Ebû Uṣaybia, *ʿUyûnü'l-enbâʾ* (nşr. Nizâr Rızâ), Beyrut 1965, s. 683-696; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâʾ*, XXII, 320-323; Kütübî, *Fevâtü'l-vefeyât* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1973-74, II, 385-388; Sübkî, *Ṭabaḳātü'ş-Şâfiʿiyye* (nşr. Abdülfettâh Muhammed el-Hulv — Mahmûd Muhammed et-Tanâhî), Kahire 1383-96/1964-76, VIII, 313; Süyûtî, *Buġyetü'l-vuʿât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1384/1964 — Beyrut 1399/1979, II, 106-107; a.mlf., *Ḥüsnü'l-muḥâḍara* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1387/1967, I, 541; *Keşfü'ẓ-ẓunûn*, I, 30, 696; II, 1169, 1274, 1315, 1361, 1466, 1937, 1996; İbnü'l-İmâd, *Şeẕerâtü'ẕ-ẕeheb*, Kahire 1350-51 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), V, 132; S. de Sacy, *Relation de l'Egypte par Abd al-Latif*, Paris 1810; Brockelmann, *GAL*, I, 632-633; *Suppl.*, I, 880-881; M. Ullmann, *Die Medizin im Islam*, Leiden 1970, s. 170-172, 278-279; a.mlf., *Die Natur-und Geheimwissenschaften im Islam*, Leiden 1972, s. 31, 81; G. Sarton, *Introduction*, New York 1975, II/2, s. 599-600; III/2, s. 1650; Sezgin, *GAS*, III, 30-31, 33, 411; IV, 9-10, 289; VI, 100; VII, 143-144; L. Leclerc, *Histoire de la Medécine Arabe*, New York 1971, II, 182; Hans-Jürgen Thies, *Der Diabetestraktat ʿAbd al-Laṭif Al-Baġdādī's*, Bonn 1971; Angelika Neuwirth, *ʿAbd al-Laṭīf al-Baġdādi's Bearbeitung von Buch Lambda der Aristotelischen Metaphysik*, Wiesbaden 1976; Nihat Keklik, *Felsefenin İlkeleri*, İstanbul 1982, s. 84-85; Mahmut Kaya, *İslâm Kaynakları Işığında Aristoteles ve Felsefesi*, İstanbul 1983, s. 300; Ramazan Şeşen, *Salâhaddîn Devrinde Eyyûbîler Devleti*, İstanbul 1983, s. 365-368; Sami Hamerneh, "Hans-Jürgen Thies, Der Diabetestraktat ʿAbd al-Laṭīf al-Baġdādī's", *ISIS*, LXII/214 (1971), s. 542-543; Garry J. Tee, "On Sami Hamerneh's Rewiev of der Diabetesraktat ʿAbd al-Laṭif", *ISIS*, LXIV/222 (1973), s. 232; Abdülkerim Şehâde, "Abdüllatîf Bağdâdî", *Proceedings of the First International Symposium for the History of Arabic Science*, Halep 1977, I, 693-734; S. M. Stern, "A Collection of Treatises by 'Abd al-Laṭīf al-Baghdādī", *IS*, I/1 (1962), s. 53-70; a.mlf., "ʿAbd al-Laṭīf al-Baghdādī", *EI²* (İng.), I, 74; M. Th. Houtsma, "Abdüllâtif", *İA*, I, 92.



MAHMUT KAYA

ABDÜLLATÎF-i BİHİTÂÎ
(عبداللطيف بهطائى)
(ö. 1165/1752)

Pakistan (Sind) tasavvufî halk edebiyatının önde gelen temsilcilerinden, mutasavvıf-şair.

1101'de (1689), Sühreverdî şeyhlerinin yetiştiği Haydarâbâd'ın Hala bölgesindeki Halevi köyünde doğdu. Babasının adı Şah Abdülkerîm'dir. Gençlik yıllarını yogi topluluklarıyla ülkeyi dolaşarak geçirdi. Daha sonra memleketine yakın bir yerde bulunan Bihit'e yerleşti ve burada vefat etti. Sind Emîri Gulâm Şah onun için muhteşem bir türbe yaptırdı.

Abdüllatîf-i Bihitâî'nin tasavvufî ve edebî şahsiyeti, *Şah jo Risalo* (şahın risâlesi) adı altında toplanan ve Alman müsteşriki Ernest Trumpp tarafından yayımlanan (Leipzig 1867) şiirlerinden öğrenilmektedir. Risâle, her biri "sur" adı verilen otuz lirik şiirden meydana gelir. Mevlânâ Celâleddin'in tesirinde kaldığını bizzat ifade eden Şah Abdüllatîf'in şiirlerinde mahallî inançlarla tasavvufî görüşler birbirine karışıp kaynaşmıştır. "Sur"ları mûsiki makamlarına göre adlandırmış, eski makamlara ek olarak yeni makamlar bulmuştur. Türbesinin çevresinde yaşayan dervişlerin bu mûsikiyi perşembe geceleri icra ettikleri nakledilmektedir. Abdüllatîf-i Bihitâî hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır (bk. bibliyografya).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-ḫavâṭır*, VI, 161-162; H. T. Sorley, *Shah Abdul Latif of Bhit: His Poetry, Life and Times*, Oxford 1940; a.mlf., "Bhitāʾī", *EI²* (İng.), I, 1194-1195; a.mlf., "Bihtâʾî", *UDMİ*, V, 329; I. I. Qazi, *Shah, Abdul-Latif-an Introduction on his Art*, Karachi 1961; T. Hotchand, *Shah Abdul-Latif-an Introduction to his Seven Singing Stories*, Haydarâbâd 1962; M. Jotwani, *Shah Abdul Latif, his Life and Work*, New Delhi 1975; A. Schimmel, *Pain and Grace. A Study of Two Mystical Writers of Eighteenth-Century Muslim India*, Leiden 1976, s. 151-262; a.mlf., *Islam in the Indian Subcontinent*, Leiden 1980, s. 140, 143, 146; a.mlf., *Tasavvufun Boyutları* (trc. Ender Gürol), İstanbul 1981, s. 331; M. Mujeeb, *The Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 323-324; Abdul Karim Leghari, "Qualites of Human Character Underlined in Shah Abdul Latif's poetry", *Sind University Research Journal*, VII, Hyderabad 1969, s. 27-68; N. A. Baloch, "Maulana Jalaluddin Rumi and Shah Abdul Latif, the saint poet of Sind (Pakistan)", *a.e.*, XI—XII, Hyderabad 1972-73, s. 62-79; S. Qudratullah Fatimi, "New Light on the Mystic Thought of Shah Abdul Latif Bhitai", *Sindhological Studies*, Karachi 1980, s. 49-77; K. Raisinghani, "Shah Abdul Latif Bhitai", *Sind Quarterly*, XV/2, Karachi 1987, s. 44-46; M. Baqır, "ʿAbd-al-Laṭīf Bhetāī Shah", *EIr.*, I, 125-126.

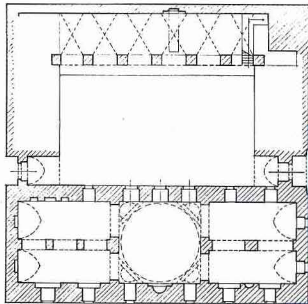


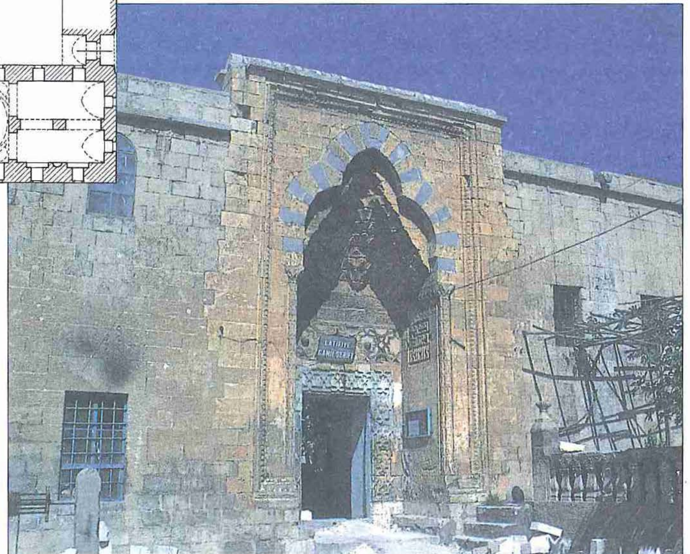
SÜLEYMAN ULUDAĞ

ABDÜLLATİF CAMİİ

Mardin'de şehrin orta kesiminde, avlusunda medresesi bulunan Artuklu camii.

Tamamen kesme taştan yapılmış olan caminin cümle kapısındaki kitâbeye göre 772 (1371) yılında, iki Artuklu sultanına hizmet etmiş olan Abdüllatîf b. Abdullah tarafından inşa ettirilmiştir. İçerde, mihrap duvarındaki pencere





Abdüllatif Camii planı ve giriş cephesi - Mardin (1987)